

Lagutskottets betänkande

1976/77:5

med anledning av motion om ersättning vid kollisioner mellan motorfordon och vilt m. m.

Motionen

I motionen 1975/76:725 av fru Wiklund m. fl. (c) yrkas att riksdagen anhåller att regeringen låter verkställa utredning, syftande till att eliminera den ökade smitningen vid olyckor orsakade av ren, älg eller rådjur samt till att uppnå rättvisare ersättningsregler vid dessa olyckor.

Till stöd för yrkandet framhåller motionärerna bl. a. att antalet fall där bilisten avlägsnat sig från platsen för en sammanstötning med djur utan att ge sig till känna ökat med 35 procent år 1974 jämfört med år 1973. Motionärerna hävdar att orsaken till den större smitningsfrekvensen troligen ligger i den merkostnad en sådan olycka medför för bilföraren, dels genom att bonusförlust uppkommer vid anlitande av trafikförsäkringen, dels genom att bilföraren får stå för självrisken när vagnskadeförsäkringen anlitas. Enligt motionärerna är det angeläget att finna en lösning för att minska smitningstendensen. Motionärerna menar att en fond, skapad av allmänna medel för ersättning, kan vara en väg, en obligatorisk höjning av trafikförsäkringen med några kronor en annan.

Nuvarande ordning

När skada uppkommit i följd av trafik med motordrivet fordon skall från och med den 1 juli 1976 ersättningsfrågorna bedömas med utgångspunkt i reglerna i trafikskadelagen (1975:1410). Detta gäller även när skadorna uppkommit vid kollision med vilt.

I jämförelse med äldre rätt innebär trafikskadelagen en skärpning av bestämmelserna till den skadelidandes fördel. Tidigare gällde i princip som förutsättning för att skadestånd skulle utgå att vårdslöshet förekommit på endera sidan. Om en bilförare skulle undgå skadeståndsansvar måste han visa att han ej varit vållande till olyckan (s. k. omvänd bevisbörda). Härigenom uppnåddes i praktiken nästan samma effekt som om lagen föreskrivit objektivt ansvar, dvs. ett ansvar som inte förutsätter vårdslöshet eller uppsåt. Skadeståndsreglerna kompletterades av bestämmelser om obligatorisk ansvarsförsäkring, trafikförsäkring, vilken dock ej innefattade skydd för föraren.

Ersättningsreglerna i trafikskadelagen utgör ett från skadeståndsrätten fristående försäkringssystem och bygger på principen att skadeersättning skall utgå direkt ur fordonets trafikförsäkring på rent objektiv grund, dvs. obe-

roende av om någon kan anses vållande till olyckan eller ej. Trafikskadadelagens objektiva ansvar gäller bara vissa skador, nämligen personsador som drabbar förare eller passagerare i fordonet eller personer utanför fordonet samt saksador som drabbar annan egendom än själva fordonet eller egendom som befordras med detta. Undantag gäller också beträffande sakskada som tillfogas försäkringstagarens, förarens eller ägarens egendom. Ersättningen till den skadelidande kan i vissa fall jämkas. Jämkning torde dock sällan bli aktuell vid den typ av olyckor som motionen avser.

Om alltså vid kollision mellan bil och djur, föraren, passagerare eller annan person skadas, skall ersättning utgå ur förarens trafikförsäkring till den skadelidande i form av trafikskadeersättning. Detsamma gäller om djuret skadas eller dödas och djuret tillhör utomstående tredje man. Däremot regleras ersättningen för fordonsskadorna inom ramen för den frivilliga vagnskadeförsäkringen eller för den för fordonet gällande vagnskadegarantin.

Trafikförsäkringen är utformad så, att den garanterar att ersättning betalas även i situationer där bilisten inte betalat premien eller man över huvud taget inte vet vilket fordon som har orsakat skadan, t. ex. när bilisten avlägsnat sig från en kollision med ren utan att ge sig till känna. Trafikskadeersättning beräknas efter samma grunder som skadestånd. Självrisk förekommer normalt inte.

Enligt gällande avtalsregler vid trafikförsäkring lämnar trafikförsäkringsbolagen försäkringstagaren rabatt (bonus) på trafikförsäkringspremien efter skadefritt år. Storleken av denna rabatt framgår av nedanstående tabell.

<i>Bonusklass</i>	<i>Rabatt i procent</i>
1	0
2	20
3	30
4	40
5	50
6	60
7	75

Under första försäkringsåret tillhör en försäkring bonusklass 1. Efter varje skadefritt försäkringsår flyttas försäkringen till närmast högre bonusklass. För uppflyttning till bonusklass 7 krävs dock alltid att de sex senaste försäkringsåren har varit skadefria. Efter försäkringsår med skada flyttas försäkringen ned två bonusklasser för varje skada som medför att trafikförsäkringen utnyttjas.

Från reglerna om nedflyttning av bonus finns numera vissa undantag. Ett sådant undantag gäller vid kollisioner mellan ren och bil. Om trafikförsäkringen utnyttjas vid sådana kollisioner skall enligt en överenskommelse mellan trafikförsäkringsbolagen bonus ej påverkas i anledning av utbetalning för skadad ren. Bestämmelsen, som gäller från och med den 1 juli 1976, är föranledd av önskemålen att så långt möjligt förhindra smitning från olycksplats för sammanstötning med renar. Däremot flyttas bonus ned

enligt vanliga regler om ersättning utges i anledning av personskada eller annan sakskada än renskada.

Som nämnts tidigare gäller trafikförsäkringen inte skador på det egna fordonet eller på egendom som befordras med detta. Bilägaren är här hänvisad till förefintlig vagnskadegaranti eller till den möjlighet till ersättning som följer av den frivilliga kaskoförsäkringen. All kaskoförsäkring meddelas med självrisk. Även vagnskadegarantier är förenade med villkor om självrisk. Vid vagnskadeförsäkring är självrisken normalt lägst 600 kr. Rabatt lämnas på premien, varvid trafikförsäkringens bonus läggs till grund för rabatter enligt följande.

<i>Trafikbonusklass</i>	<i>Rabatt på vagnskadepremien Procent</i>
1	0
2	30
3-7	50

Rabatten påverkas inte av att kaskoförsäkringen tas i anspråk.

För att underlätta regleringen av ersättning för dödad ren har överenskommelse år 1974 träffats mellan Trafikförsäkringsföreningen och Svenska samernas riksförbund, varigenom normer fastställts för beräkning av ersättningsbeloppen. Ersättningen är indexreglerad, så att den anpassas till vid skadetillfället gällande basbelopp.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Frågor om skadestånd och försäkringsersättning med anledning av sammanstötning mellan motorfordon och vilt har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen.

Statliga bidrag med anledning av skador som uppkommit på motorfordon vid sammanstötning med älg lämnades från slutet av 1940-talet fram till den 1 juli 1972. Dessförinnan anlätades Jaktvårdsfonden i detta syfte. Från mitten av 1960-talet utdelades bidragen från älgskadefonden i det län där sammanstötningen inträffat (prop. 1965:19, JoU 1965:4, rskr 144). Bidrag lämnades efter skälighetsprövning i varje särskilt fall och i regel endast för fordonsskada som inte ersattes på annat sätt.

I propositionen 1969:1, bil. 11 förordade departementschefen att bidragen ur älgskadefonderna skulle avskaffas. Departementschefen anförde, att bärande motiv för sådana bidrag numera saknades med hänsyn till den skadelidandes möjligheter att få ekonomiskt stöd genom försäkring eller genom vagnskadegarantier. Till grund för departementschefens ställningstagande låg en av domänstyrelsen och statens naturvårdsverk utförd utredning rörande ersättning av trafikskador vållade av älg och rådjur. En sådan utredning hade begärts av 1965 års riksdag (JoU 1965:4, rskr 144).

Enligt utredningen uppgick antalet ansökningar om bidrag ur fonden till

omkring 300 per år. Av dessa hade 40–50 gällt kollision med rådjur och därlör inte föranlett någon åtgärd. Under budgetåret 1966/67 utdelades totalt cirka 155 000 kr. i bidrag ur fonderna. Utredningen framhöll att bidragen från älgskadefonderna hade fått en omfattning som knappast varit avsedd från början. Med hänsyn till de förbättrade möjligheterna att få ersättning för fordonsskador genom försäkring eller garantier samt till de förhållandevis stora kostnaderna för handläggningen av bidragsärendena fann utredningen att bidragen borde avskaffas. Samtidigt förordade utredningen att ökade insatser skulle göras för att förebygga viltolyckor i trafiken.

Vid propositionens behandling i jordbruksutskottet förelåg även ett antal motioner i frågan. I motionerna I:155 och II:274 föreslogs att ersättning ur älgskadefonderna även fortsättningsvis skulle utgå om betydande skador uppkommit på fordonet. I två andra motioner, I:825 och II:976, föreslogs att trafiksäkerhetsverket skulle erhålla uppdrag att utreda former för ett trafikskadeskydd ägnat att i stort sett hålla trafikanter ekonomiskt skadeslösa vid viltolyckor i trafiken.

Beträffande de två sistnämnda motionerna hänvisade jordbruksutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande till att vägverket och trafiksäkerhetsverket i nära samarbete med naturvårdsverket hade att vidta olika åtgärder för att förebygga viltolyckor i trafiken, att försöksverksamhet med viltspelar och andra olycksförebyggande anordningar redan pågick och att bl. a. med hänsyn härtill skäl ej förelåg att nu föreslå någon åtgärd i anledning av det i motionerna framförda önskemålet om ytterligare utredning.

På hemställan av jordbruksutskottet godkände riksdagen vad i propositionen föreslagits om avskaffande av bidragen ur älgskadefonderna samt avslag motionerna I:155 och II:274 (JoU 1969:1 p. 46, rskr 9).

Frågan om ersättning med anledning av kollisioner mellan motorfordon och djur återkom vid 1974 års riksdag. I motionen 1974:523 föreslogs att riksdagen skulle begära en utredning rörande möjligheten att genom fondbildning eller genom någon annan försäkringsform minska eller eliminera bilisternas kostnader vid sammanstötning med ren. I motionen 1974:810 begärdes skyndsamt utredning och förslag rörande förbättrande av trafiksäkerheten med avseende på renfaran på vägarna.

I sitt av riksdagen godkända betänkande anförde jordbruksutskottet, att utskottet utgick från att alla berörda parter skulle vidtaga de åtgärder som var möjliga för att nedbringa antalet sammanstötningar mellan motorfordon och ren. Utskottet hade för sin del inte något att erinra mot att den i motionen 1974:523 föreslagna undersökningen kom till stånd. Utskottet ansåg att en sådan utredning i allt väsentligt även kunde tillgodose syftet med motionen 1974:810.

På utskottets hemställan gav riksdagen, med bifall till motionen 1974:523 och i anledning av motionen 1974:810, som sin mening regeringen till känna vad utskottet sålunda anförde (JoU 1974:1, rskr 114).

Ren-bilutredningen

Med anledning av riksdagens beslut tillkallades år 1974 en särskild sakkunnig med uppdrag att utreda frågan om bilisternas kostnader vid sammanstötning med ren (Ren-bilutredningen). Utredningen avgav i december 1975 betänkandet (Ds Jo 1975:16) Renar och bilar.

I betänkandet redovisas inledningsvis vissa statistiska uppgifter. Det totala antalet till trafikförsäkringsbolagen anmälda fall av skador i anledning av motorfordonstrafik utgjorde under åren 1972–1974 genomsnittligt ca 320 000 per år. Antalet för polisen kända renolyckor översteg årligen 800. Antalet trafikdödade renar torde enligt utredningen ha uppgått till minst 1 000 per år och antalet kända smitningar till 276 (1973) och 375 (1974). Utredningen framhåller att personskador i samband med sammanstötningar med ren är sällsynta. Ersättningen för de under 1974 bildödade renarna beräknas ha uppgått till minst 500 000 kr.

Utredningen avvisar möjligheten att genom en fondbildning minska eller eliminera kostnaderna i samband med en renolycka. En fondbildning förutsätter att medel för en fond kan ställas till förfogande. Att kräva att renägarna skulle bidra till en fond vore enligt utredningen att frånga de principer på vilka trafikskadelagen bygger. Utredningen anser det vidare omotiverat att finansiera en fond med bidrag från bilförarna eftersom ersättning redan enligt gällande regler skall utgå från trafikförsäkringen för det inblandade fordonet. Några bärande motiv för att låta staten bidra till en sådan fond finner utredningen inte heller föreligga. Att anvisa medel för ett sådant ändamål skulle bl. a. kunna få konsekvenser i form av krav på en motsvarande anslagstilldelning för liknande ändamål, t. ex. för reglering av älgskador, framhåller utredningen.

På likartade grunder avvisar utredningen tanken på att införa en specialförsäkring för renskadorna.

Utredningen påpekar att det är den bonusförlust som kan drabba bilisterna efter ianspråktagande av försäkringen som ofta är mest kännbar men konstaterar att, genom den tidigare redovisade överenskommelsen beträffande ändring av bonusbestämmelserna som träffats mellan trafikförsäkringsbolagen, en väsentlig förbättring kommer att inträffa för de berörda försäkringstagarna. Bonusförluster på i vissa fall över 1 000 kr. behöver i fortsättningen inte uppkomma.

I betänkandet anförs vidare.

Utredningen anser det också vara bra, att den angivna lösningen rymms inom ramen för gällande försäkringssystem, vilket underlättar för den enskilde försäkringstagaren. Denne kan vända sig till sitt försäkringsbolag samtidigt som en kostsam administration vid en fondbildning kan undvikas. Det är givetvis att beklaga att försäkringstagarna även i fortsättningen får svara för eventuella självrisker men den ändring av försäkringsvillkoren som skall genomföras betyder dock en väsentlig förbättring i förhållande till vad som nu gäller. I ekonomiskt avseende innebär vad nu nämnts att

bilägarna såsom kollektiv får bära de ökade kostnader som uppkommer inom försäkringssystemets ram. Sett i ett vidare sammanhang måste dessa dock anses begränsade. Det ligger för övrigt i ett sådant systems natur att utjämning av kostnaderna skall äga rum mellan olika försäkringstagare.

En ytterligare effekt av att smitningarna kan förväntas minska blir enligt utredningen att djurskyddsintresset tillgodoses.

I betänkandet, som inte utmynnar i förslag om lagstiftning eller annan åtgärd, framhålles sammanfattningsvis att den föreliggande frågan genom överenskommelsen mellan trafikförsäkringsbolagen synes ha fått en lösning som för försäkringstagarnas del och även från andra synpunkter måste anses tillfredsställande.

Betänkandet, som remissbehandlats, är f. n. föremål för övervägande inom jordbruksdepartementet.

Utskottet

I motionen framhålls att det är vanligt med fall av smitning från en olycksplats efter sammanstötning mellan motorfordon och vilt och att en anledning härtill torde vara att en sådan olycka ofta medför kostnader för bilföraren, bl. a. i form av bonusförlust vid anlitande av trafikförsäkringen. Motionärerna menar att ett sätt att minska smitningstendensen skulle vara att ge bilföraren möjlighet till ersättning ur en av allmänna medel skapad fond. Ett annat sätt skulle vara att höja trafikförsäkringspremien med några kronor. Motionärerna föreslår att frågorna om smitningens orsaker och ersättningsregler vid denna typ av olyckor utreds.

När skada uppkommit vid kollision mellan motorfordon och djur skall trafikskadelagen tillämpas med avseende på ersättningsfrågorna. Vid personskada utgår ersättning till den skadelidande i form av trafikskadeersättning ur fordonets trafikförsäkring. Motsvarande gäller om det påkörda djuret skadas eller dödas och djuret tillhör en annan person, t. ex. en renägare. För trafikförsäkring gäller att försäkringstagaren är berättigad till viss rabatt på premien (bonus) för skadefria år. Som motionärerna framhållit medför ett ianspråktagande av försäkringen att bonusen minskar.

Frågan om ersättning med anledning av kollisioner mellan motorfordon och djur har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen, senast år 1974. Riksdagen gav då regeringen till känna att frågan borde närmare utredas. Med anledning härav tillsatte regeringen samma år Ren-bilutredningen med uppdrag att utreda möjligheten av att minska bilisternas kostnader vid sammanstötning med ren. På initiativ av utredningen har träffats en överenskommelse mellan trafikförsäkringsbolagen, gällande från den 1 juli 1976, av innebörd att bonus ej skall påverkas om trafikförsäkringen utnyttjas genom att ersättning utbetalas för skadad ren. I avgivet betänkande har utredningen anfört att föreliggande fråga härigenom fått en lösning som

måste anses tillfredsställande. Utredningen har därför ej funnit skäl föreslå någon lagstiftning eller ytterligare åtgärd. Utredningens betänkande är för närvarande föremål för behandling i jordbruksdepartementet.

Enligt utskottets mening finns det anledning anta att den sålunda träffade överenskommelsen mellan trafikförsäkringsbolagen kommer att leda till en nedgång av antalet smitningsfall vid renkollisioner. Syftet med motionen får därför anses vara i huvudsak tillgodosett. Med hänsyn härtill och då regeringens ställningstagande till utredningens betänkande inte bör föregripas anser utskottet att motionen inte bör föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1975/76:725.

Stockholm den 9 november 1976

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: herrar Andersson i Södertälje (s), Olsson i Timrå (s), Börjesson i Falköping (c), fru Nilsson i Sunne (s), herrar Ekinge (fp), Olsson i Sundsvall (c), Gillström (s), fru Lindquist (m), herr Andréasson (s), fru Karlsson (c), herrar Silfverstrand (s), Ollén (m), fru Johansson i Tidaholm (s), fru Odel-sparr. (c)* och fru Ingvar-Svensson (c)*.

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

